

Խ. ԱՐՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ
УЧЕНЫЕ ЗАПИСКИ АРМЯНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМ. Х. АБОВЯНА

Հումանիտար գիտություններ № 3-4 (28-29) 2016 Гуманитарные наук

ՀՏԴ 355 : 316.6 : 159.9

ՌԱԶՄԱՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ
ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆԸ ՍՈՑԻԱԼ-ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑ

Հ.Հ.ՓԱԼԱՆԴՈՒԶՅԱՆ

Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանակավարժական
համալսարան,
0010, Երևան, Տիգրան Մեծի 17
e-mail: hasmik.palanduzyan@gmail.com

Նախագորակոչային տարիքի անձանց սոցիալ-հոգեբանական պատրաստության հիմնահարցի քննարկումը հույժ կարևորություն ունի, որի նպատակն է ապահովել զինծառայողի անձնային կայունության ու պատրաստության ձևավորման պայմանները: Պատրաստության իրականացման ուղիներից է ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունը, որն իրագործվում է ի դեմս քնտանիքի, դպրոցի և հասարակության:

***Բանալի բառեր.** սոցիալ-հոգեբանական պատրաստություն, ռազմահայրենասիրական դաստիարակություն:*

Ներկայացված է խմբագրություն 13.05.2016թ.

Սակավ մարդկային ռեսուրսներ ունեցող մեր հանրապետության ԶՈՒ-ում արդիական է տեսնել զինվորի, որն իր ֆիզիկական, բարոյական և անձնային հատկություններով արժանի է վստահել սպառազինություն: Այդուհանդերձ հաշվի առնելով ներկայիս բարդ ինֆորմացիոն համակարգերով հագեցած տեխնիկայի առկայությունը՝ մարդկային գործոնը մնում է ամենակարևորը: Այդ է պատճառը, որ կարևոր է զինվորական ծառայության ընթացքում շեշտը դնել զորակոչիկի անձնային հատկությունների ձևավորման վրա, նրա դիրքորոշումների, արժեքային համակարգի, հայացքների և այլնի վրա: Մարդու բարոյական, հոգեբանական, ֆիզիկական հատկություններից, մասնագիտական հմտությունների համակարգի լիարժեք ձևավորվածությունից է կախված ժամանակակից էլեկտրոնային համակարգերով հագեցած սպառազինության և ռազմական տեխնիկայի յուրացման տեմպերը, մարտական պատրաստության բաղադրիչների ձևավորման արդյունավետությունը, մարտական խնդիրների կատարման և միջանձնային հարաբերություններում կանոնադրական նորմերի պահպանման նկատմամբ գիտակցված մոտեցումը: Դա նշանակում է, որ անհրաժեշտություն է առաջանում լուծելու բանակում պատրաստության բարձր մակարդակի ապահովման խնդիրը:

Զինվորական ծառայությանը սոցիալ-հոգեբանական պատրաստության ուղղությամբ կատարվել են մի շարք հետազոտություններ: Օրինակ՝ Ն.Գ.Բոնդարը

հետագոտել է Ռուսաստանի Դաշնության Զինված ուժերում ծառայությանը պատանիների հոգեբանական պատրաստության բաղադրիչները և եկել է այն եզրակացության, որ զինվորական ծառայությանը հոգեբանական պատրաստությունը ենթադրում է ինտելեկտուալ, բարոյական, շարժառիթային և կամային ոլորտների զարգացման բարձր մակարդակ: Նա հատուկ ուշադրություն է դարձնում իմացական ունակություններին, նյարդահոգեկան կայունությանը, ագրեսիային, իրավիճակային և անձնային տագնապայնությանը[1]: Մ. Վ. Սոլոդկովան հետագոտել է Ռուսաստանի Դաշնության ԶՈՒ-ում ծառայությանը պատրաստության ձևավորման պրոբլեմները կրթօջախներում սովորող երիտասարդության շրջանում, որտեղ ըստ իր առաջադրած վարկածի՝ ՌԴ ԶՈՒ-ում ծառայությանը, Հայրենիքի պաշտպանությանը երիտասարդների պատրաստության ձևավորումը ապահովում են հետևյալ ներքին և արտաքին պայմանները՝ ուսումնական հաստատությունների, զինվորական կոմիսարիատների, ներքին գործերի ստորաբաժանումների, հասարակության հայրենասիրական դաստիարակության, նախնական զինվորական պատրաստության համակարգերի աշխատանքների համադասումը, մինչմասնագիտական և սկզբնական մասնագիտական պատրաստում իրականացնող ուսումնական հաստատությունների մասնագետների բավական բարձր մակարդակի պատրաստվածությունը, ԶԼՄ-ների գործունեության, սովորողների կոլեկտիվներում զինվորական ծառայության նկատմամբ դրական հասարակական կարծիքի ձևավորման ընթացքում հասարակության համախմբվածությունը, կրթօջախներում սովորող նախագորակոչային տարիքի անձանց զինվորական ծառայության նկատմամբ հետաքրքրության ակտիվացումն ու նրանց ուսումնական-ճանաչողական գործունեության շարժառիթավորումը [2]:

Է.Լ.Կուզնեցովան և Վ.Դ.Խարչենկոյի համատեղ՝ «ՌԴ ԶՈՒ-ում պարտադիր զինվորական ծառայության անցմանը պատանիների հոգեբանական պատրաստության ձևավորումը ռեսուրսային մոտեցման տեսանկյունից» գիտական աշխատությունում ներկայացնում են այն տեսակետը, որ ծառայությանը երիտասարդների հոգեբանական պատրաստության հիմնական ռեսուրսային բաղադրիչն է անձնավորության հարմարվողական ներուժը՝ որպես կոպինգ ռեսուրս և սթրեսի հաղթահարման կոպինգ-ռազմավարություններ, կոպինգ վարք: Առաջարկվող մոտեցման էությունը այն է, որ ռեսուրսային տիրապետումն ու դրանց կառավարումը, ինչպես նաև կոպինգ ռազմավարությունների կիրառումը կարող են միմյանց վրա փոխազդեցություն գործել: Խնդիրն այն է, որ եթե հաղթահարման հակազդումները այս կամ այն վարքն է ստրեստորների ազդեցությունից հետո, ապա՝ որպես հաղթահարման ռեսուրսներ են հանդես գալիս անձնավորության մեջ մինչ ստրեստորների ազդեցությունը առկա ռեսուրսները: Հենց այդ ռեսուրսներն են, որ նպաստում են ստրեստորների ազդեցության բացասական հետևանքների նվազմանը: Հեղինակները եզրակացնում են, որ հնարավոր է թվում անձնային հարմարվողական սթրեսի դեմ պայքարի կոպինգ-ռազմավարությունները դիտել որպես նախագորակոչային տարիքի անձանց հոգեբանական առանձնահատկություն, որը ապահովում է նրանց հոգեբանական պատրաստությունը պարտադիր ժամկետային ծառայությանը: Գ.Ն.Կուզնեցովան և Վ.Դ.Խարչենկոն որպես գործնական առաջարկություն են ներկայացնում՝ նախագորակոչային տարիքի անձանց հետ հոգեբանական աշխատանքի կատարում՝

ուղղված անձնային հարմարվողական ներուժի մեծացմանը, հուզական-կամային ինքնակարգավորման հնարների և ստրեսի հաղթահարման արդյունավետ կոպինգ ռազմավարությունների կիրառման հմտությունների ձևավորմանը [3]:

Հետազոտություններ են կատարվել նաև Հայաստանում, մասնավորապես Վ. Բ. Յարամիշյանը, Գ. Ա. Ղազարյանը, Զ. Դ. Ասատրյանը, Վ. Ա. Մուրադյանը և այլ մասնագետներ, որոնց գիտական աշխատություններում արտացոլված են զինվորական ծառայությանը նորակոչիկների սոցիալ-հոգեբանական հարմարման դժվարությունները և դրանց հաղթահարման ուղիները [4], զորակոչիկների ընտրագաստման գործում հոգեբանական ցուցանիշների նշանակությունը [5], ժամկետային զինծառայողների քրեածին վարքի սոցիալ-հոգեբանական պատճառները և դրանց հաղթահարման ուղիները [6], սովորողների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության կատարելագործման ուղիներն ու միջոցները [7]:

Տվյալ հիմնահարցի շուրջ մեր կողմից կատարված վերլուծության արդյունքները ցույց են տալիս, որ վերոնշյալ հեղինակների աշխատություններում համակողմանիորեն ներկայացված չեն ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համատեքստում նախագորակոչային և զորակոչային տարիքի անձանց սոցիալ-հոգեբանական պատրաստման համակարգը և այդ համակարգի գործառնման արդյունավետությունը պայմանավորող գործոններն, ինչպես նաև այն հոգեբանական բաղադրիչների համախումբը, որոնք կարող են էական դերակատարություն ունենալ բանակային կենսակերպի յուրօրինակ պայմաններում զինծառայողի արագ հարմարմանը, ծառայողական պարտականությունների ընթացքում գիտակցված կարգապահության դրսևորմանը, ռազմամասնագիտական հմտությունների յուրացմանը և այլն:

Հանրակրթական դպրոցներում մեր կողմից կատարված հետազոտությունների արդյունքներից տարանջատվեցին զինվորական ծառայության նկատմամբ դրական և բացասական դիրքորոշում ունեցող նախագորակոչային տարիքի անձինք: Հետագա հետազոտությունների արդյունքում պարզ դարձավ, որ և դրական, և բացասական դիրքորոշում ունեցող անձնաց շրջանում առկա են բանակային կենսակերպին հարմարված և չհարմարված զինծառայողներ: Այստեղից կարելի է եզրակացնել, որ զինվորական ծառայության նկատմամբ միայն դրական դիրքորոշման առկայությունը դեռևս գրավական չէ, որ ապագա զորակոչիկը կհարմարվի զինվորական ծառայությանը: Զինվորական ծառայությանը նախագորակոչային տարիքի անձանց սոցիալ-հոգեբանական պատրաստություն ասելով հարկավոր է նկատի ունենալ ոչ միայն զինվորական ծառայության նկատմամբ դրական դիրքորոշումների ձևավորում, այլև նրանց մեջ բանակային կենսակերպի առանձնահատկությունների մասին գիտելիքների համալիր հոգեբանական նախադրյալների ձևավորում, որոնք կնպաստեն զինվորական ծառայության ընթացքում առաջացող դժվարություններին դիմակայելու կարողության դրսևորմանը:

Հետազոտական տվյալների արդյունքները ցույց են տալիս, որ զինվորական ծառայությանը նախագորակոչային տարիքի անձանց սոցիալ-հոգեբանական պատրաստման արդյունավետությունը պայմանավորված է անհատական-հոգեբանական առանձնահատկություններով, բնավորության անձնային գծերով, առարկայական և սոցիալական էրգայնության, սոցիալական ճկունության, հասունության

ձևավորվածությամբ, կյանքի իմաստավորվածությունը արտացոլող բաղադրիչների, ինքնագարգացմանն ուղղված պահանջմունքների, կենսակայունության ցուցանիշների հաշվառմամբ, դրանց ձևավորմանն ու զարգացմանն ուղղված աշխատանքների կատարմամբ:

Ապագա զինվորի մեջ հայրենիքի զինված պաշտպանի ձևավորումը հնարավոր է ռազմահայրենասիրական դաստիարակության միջոցով, որի հիմքերը դրվում են ընտանիքում, դպրոցում, հասարակությունում: Նշված բոլոր օղակները փոխկապակցված են միմյանց հետ. ընտանիքում են դրվում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության հիմնաքարերը, այնուհետև դպրոցական ուսուցման ընթացքում դրանք զարգացվում են, որի ազդեցությունն ու արդյունքը կարելի է տեսնել հասարակության մեջ: Դեռևս Գ.Նժդեհը նշել է, որ հայրենապաշտության - մարդկային առաքինությունների այդ աստվածային մօր - համար պետք է ջահ բարձրացնել մեր հոգիների մեջ, մեր դպրոցներում, մեր ընտանեկան յարկի տակ, մեր գաղթականական վրանների տակ, ամեն տեղ, ուր կ'ապրի, կը շնչի հայ մարդը [8]:

Այսօր ՀՀ-ում երիտասարդների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության ուղղությամբ աշխատանքները լիակատար չեն: Կարծում ենք, որ այս ուղղությամբ պետք է մշակվեն գիտականորեն հիմնավորված և միևնույն ժամանակ իրատեսական ծրագրեր, որոնց իրագործմամբ հնարավորություն կընձեռվի մշակելու նախագորակոչային տարիքի պատանիների ծառայությանը պատրաստման մի կուռ համակարգ՝ ճիշտ աշխարհայացքային կողմնորոշումների, զինվորական ծառայության վերաբերյալ ճիշտ պատկերացումների, հայրենասեր սերունդի ձևավորման նպատակով: Այս գործընթացը պահանջում է պետական մոտեցման դրսևորում, ուսումնական ծրագրերի ու նոր ուսումնական առարկաների մշակում և այլն: Ռազմահայրենասիրական դաստիարակության շրջանակներում նախագորակոչային տարիքի անձանց կողմնորոշումը դեպի ռազմամասնագիտական գործունեությունը հասարակության կայուն զարգացման ու առաջընթացի կարևոր խնդիրներից է:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Н.Г.Бондарь. Психологическая готовность юношей к службе в Вооруженных Силах Российской Федерации. «Гуманитарные науки», 2008, N 6:
2. М.В.Солодкова Формирование готовности учащейся молодежи к службе в Вооруженных силах. Дис... канд. пед. наук. М., ун-т МВД, 2004, 162 с.
3. Г.Н.Кузнецова, В. Д. Харченко. Психологические особенности недисциплинированных подростков. «Вопросы психологии», 1981, № 6:
4. Վ.Բ.Յարամիշյան, Զինվորական ծառայությանը նորակոչիկների սոցիալ-հոգեբանական հարմարման դժվարությունները և դրանց հաղթահարման ուղիները: Հոգեբանական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսության սեղմագիր: Ե., 2009, 22 էջ:

5. А. Г. Казарян. Значение психологических показателей в процессе отбора призывников. Диссертация на соискание ученой степени кандидата психологических наук. Е., 2009, 169 с.:
6. Զ.Դ.Ասատրյան Ժամկետային զինծառայողների քրեաձին վարքի սոցիալ-հոգեբանական պատճառները և դրանց հաղթահարման ուղիները: Հոգեբանական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսություն: Ե., 2007, 135 էջ:
7. Վ.Ա.Մուրադյան, Սովորողների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության կատարելագործման ուղիներն ու միջոցները» խորագրով մանկավարժական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսության սեղմագիր: Եր., 2014, 23 էջ:
8. Գ.Նժդեհ, Հատընտիր, Երևան, 2006, 706էջ:Հայոց պատմություն (Խմբ. խորհուրդ՝ Վ. Բարխուդարյան), հ. 4, գիրք I, Երևան, Զանգակ 97, 2010, էջ 443:

РЕЗЮМЕ

ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ КАК СРЕДСТВО СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ К ВОЕННОЙ СЛУЖБЕ

А.Г.ПАЛАНДУЗЯН

Обсуждение вопроса социально-психологической готовности лиц допризывного возраста имеет крайне важное значение, поскольку она обеспечивает индивидуальную стабильность военнослужащего и его готовность нести военную службу. Подготовка осуществляется путем военно-патриотического воспитания, которую осуществляют семья, школа и общество.

SUMMARY

MILITARY PATRIOTIC UPBRINGING AS A MEANS OF SOCIAL PSYCHOLOGICAL TRAINING FOR MILITARY SERVICE

H.G.PALANDUZYAN

The discussion of the problem of socio-psychological training of pre-military age youth is of extreme importance to ensure conditions for forming individual stability and readiness of a soldier to serve in the army. One of the ways to carry out training is through military-patriotic education on the part of the family, school and society.